

на формирование у дошкольников гендерно-стереотипных представлений относительно гендерных ролей, внешнего облика, черт характера, поведения, знаний, умений, ценностей, чувств и эмоций представителей мужского и женского пола. В статье сделана попытка освещения особой роли конкретных мультфильмов в формировании гендерных представлений мальчиков и девочек, воспитывающихся в детском доме.

Ключевые слова: дошкольник, детский дом, семья, гендерный стереотип, гендерные представления, детский мультфильм, контент-анализ.

Стаття надійшла до редколегії 21.03.2016

УДК 159.923

НАТАЛЯ ЄВДОКИМОВА, ЛЮДМИЛА ОПАНАСЕНКО

м. Миколаїв

yevdokymova@ukr.net

ПРОФЕСІЙНЕ КОНСУЛЬТУВАННЯ ЯК ЗАСІБ ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

У статті розглянуто основні змістові аспекти професійної консультації, визначено провідні причини звернення за профконсультаційною допомогою. Уточнено особливості різних напрямків, типів і видів профконсультацій, розкрито стратегії надання профконсультаційних послуг.

Ключові слова: професіоналізація особистості, професійна консультація, напрямки професійної консультації, стратегії надання профконсультаційної допомоги, типи профконсультацій, види профконсультацій, етапи проведення професійної консультації.

Процес професіоналізації характеризується вагомою особистісною значущістю, але недостатність соціального і професійного досвіду людини може викликати ряд труднощів психологічного характеру на кожній стадії професійного становлення. Особистість, незважаючи на те, до якої вікової групи вона належить, досить часто неспроможна самостійно долати перешкоди, пов'язані з професійним становленням, і потребує якісної професійної допомоги психолога-профконсультанта. До таких труднощів слід віднести: професійне самовизначення; подолання невпевненості та пошук раціонального вибору професійної діяльності; знаходження особистісного сенсу у професійній праці; пошук можливості самореалізації у професії; психологічні проблеми підвищення кваліфікації і професійного зростання; зміна професійної поведінки і стратегії діяльності; подолання професійної стагнації, криз, конфліктів у трудовій діяльності; відпрацювання стратегій оптимальної професійної тактики; подолання деструктивних моментів у професійному житті тощо [1].

Необхідність надання специфічного виду психологічної допомоги у вигляді професійної консультації зумовлена також модернізацією процесів з боку суспільства і держави щодо психологічного супроводу освітньої та кадрової політики, потребою розкрити потенціал кожної окремо взятої людини, готуючи її до активної й ефективної професійної діяльності.

Професійна консультація – це один із структурних елементів профорієнтаційної діяльності. Зміст поняття – багатогранний і багатоаспектний, у зв'язку з чим у теорії профорієнтації існують різні визначення цього терміну, кожне з яких розкриває важливий аспект діяльності професійного консультанта.

Професійна консультація (за Л. Кондратьєвою) – система психолого-педагогічних заходів, спрямованих на надання допомоги людям (головним чином молоді) у виборі професії, що відповідає індивідуальним особливостям людини і потребам суспільства. Професійне консультування проводиться з урахуванням фізичних та психологічних індивідуальних особливостей опанта, його загальних та професійних інтересів, схильностей та здібностей,

медичних і психологічних вимог до працівника певної професії і протипоказань, а також відомостей про попит на робочу силу, можливостей працевлаштування та навчання, за тими чи іншими спеціальностями.

Професійна консультація (за О. Вітковською) – це система психолого-педагогічного вивчення особистості з метою надання їй істотної допомоги в успішній реалізації професійного самовизначення.

Професійна консультація (за Б. Федоршиним) – вид діяльності, який спрямований на виявлення індивідуальних психологічних властивостей, особливостей та якостей опантанта, мета якої – обґрунтованими порадами допомогти людині у професійному самовизначенні.

Професійна консультація (за О. Гудковою) – це взаємодія, співпраця клієнта і консультанта, які разом розглядають проблеми планування професійної діяльності клієнта і прагнуть знайти шляхи їх вирішення. Метою профконсультації є прагнення до того, щоб клієнт навчився розуміти себе, свій стан, критично оцінювати свої професійні можливості, свідомо використовувати способи саморозвитку і здійснення позитивного впливу на свою життєву ситуацію.

Професійна консультація (за Л. Бороновою) – просвітницька діяльність, яка дозволяє усвідомити сутність різних професій, зміст трудового процесу, вимог до працівників і перспективи розвитку галузі у цілому, статус професії і механізм отримання освіти у межах певної професійної діяльності.

Професійна консультація (за І. Назімовим) – надання порад і рекомендацій фахівців (лікарів, педагогів, психологів) з метою допомоги молоді у виборі професії.

Аналізуючи зазначені визначення, зауважимо, що в основу поняття професійної консультації покладено:

- 1) систему психолого-педагогічних заходів, спрямованих на надання профорієнтаційної допомоги;
- 2) систему психолого-педагогічного вивчення особистості у процесі професійного самовизначення;
- 3) процес взаємодії і співпраці клієнта і консультанта у процесі вирішення проблем планування професійної діяльності;
- 4) просвітницьку діяльність щодо роз'яснення сутності різних професій;
- 5) процес надання порад і рекомендацій щодо професійного вибору;
- 6) вид профорієнтаційної діяльності, направлений на професійне самовизначення клієнта (рис. 1).

Незаперечним фактом є те, що професійна консультація є типом психологічного консультування, оскільки у центрі профконсультації перебуває особистість у всій своїй складності психологічної структури, з індивідуальними проявами психологічних функцій, потреб, інтересів, домагань, профорієнтаційною позицією. Професійна консультація ґрунтується на активній пізнавальній діяльності клієнта, на його пізнавальних потребах, розкритті психологічної сутності різних професій, збагаченні досвіду самоаналізу, самооцінки, рефлексії, цілепокладання.

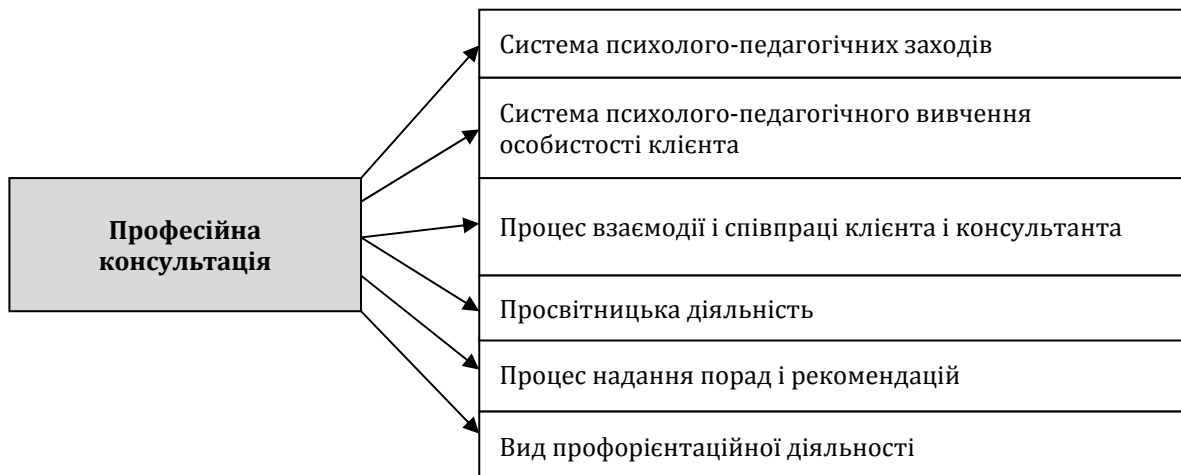

Рис. 1. Основні змістові аспекти професійної консультації

Основними завданнями професійної консультації є:

- 1) визначення психологічного запиту клієнта;
- 2) психологічний аналіз особистості клієнта (всебічне вивчення його бажань, можливостей, індивідуально-психологічних особливостей, індивідуального плану розвитку професійної кар'єри) з використанням спеціальних методів;
- 3) обробка, систематизація, аналіз й узагальнення отриманої інформації з метою виявлення відповідності професійної спрямованості та індивідуальних якостей клієнта;
- 4) формулювання висновків на підставі співставлення психологічних структур особистості та професії;
- 5) визначення шляхів подальшого розвитку особистості, цілеспрямованого вдосконалення її психологічної структури у професійній діяльності (вибір чи зміна професії, навчання або перекваліфікація, компенсація або розвиток тих якостей, які є професійно важливими для певного фаху, корекція небажаних для професії якостей тощо) і надання обґрунтованих рекомендацій [2], [4], [7].

Причинами звернення за профконсультаційною допомогою можуть бути такі:

- 1) протиріччя між недостатньою поінформованістю людини про складний світ професій і необхідністю свідомого і самостійного вибору професійної діяльності;

- 2) протиріччя між невизначеними уявленнями, знаннями про вибір професійної діяльності і нагальною потребою вибору професійного шляху;
- 3) відмінності між потребами суспільства у кадрах і суб'єктивним особистісним професійним планом особистості;
- 4) протиріччя між професійним планом клієнта і його стійкими особистісними особливостями, які можуть перешкоджати ефективній професійній діяльності;
- 5) протиріччя між професійними планами клієнта і планами щодо його майбутнього у близьких і знайомих;
- 6) втрата інтересу до професії або розчарування у професійній діяльності, яка ще тільки здобувається клієнтом у виші;
- 7) труднощі професійної адаптації працівника до реальних умов професійної діяльності, трудового колективу;
- 8) наявність проблем, які виникли під час роботи внаслідок особистісної чи професійної невідповідності чи незадоволення професійним статусом;
- 9) наявність психологічних труднощів, пов'язаних із пониженням посади працівника, втратою роботи;
- 10) поява дискомфорту у професійній діяльності, зумовленого професійним вигоранням клієнта;
- 11) невідповідність особистості вимогам професійної діяльності у зв'язку зі зниженням працездатності, зумовлена віковими чи фізіологічними особливостями тощо [3].

Таблиця 1

Напрямки професійної консультації

Назва напрямку	Особливості профконсультаційної допомоги
Довідково-інформаційний	Надання актуальних і достовірних відомостей про зміст професії, про навчальні заклади, які готують спеціалістів певного фаху, стан ринку праці
Організаційно-управлінський	Координація між різними освітніми установами, службами зайнятості, відділами розвитку персоналу організацій і підприємств
Адаптаційний	Надання допомоги особам, які розпочали професійне навчання або безпосередньо приступили до професійної діяльності
Стимулюючий	Актуальний у ситуації переживання професійної стагнації, депресії, професійного вигорання, втрати перспективи професійного розвитку і кар'єри
Корекційний	Надання допомоги тим клієнтам, які переживають нормативні і ненормативні професійні кризи, труднощі у професійному спілкуванні і співпраці з іншими членами трудового колективу
Реабілітаційний	Надання допомоги особам, які частково втратили працездатність та людям з обмеженими фізичними можливостями (інвалідам), що потребують особливої морально-емоційної підтримки, формування активної позиції, оптимізму
Маніпулятивний	Нав'язування клієнту певної професійно орієнтованої послуги

Зважаючи на сутність запиту клієнта, можна умовно виокремити такі напрямки профконсультативної допомоги: довідково-інформаційний, організаційно-управлінський, адаптаційний, стимулюючий, корекційний, реабілітаційний, маніпулятивний (табл. 1).

В основі вищезазначених напрямків покладено основні стратегії надання профконсультативної допомоги, а саме:

- 1) інформаційно-просвітницька стратегія (надання вичерпної інформації щодо «світу професій», після чого клієнт самостійно здійснює професійний вибір, не обговорюючи його з консультантом);
- 2) тестологічна стратегія (використання стандартизованих психодіагностичних методик у ході професійної консультації);
- 3) раціоналістична стратегія (раціональні розрахунки та аргументи для здійснення професійного вибору);

- 4) психоаналітична стратегія (виявлення «внутрішніх» прагнень особистості та їх спрямування у позитивне річище);
- 5) гуманістично-психотерапевтична стратегія (безумовна повага до клієнта, особлива турбота про його унікальність);
- 6) організаційна стратегія (активна взаємодія різних соціальних інститутів);
- 7) стратегія надання часткових послуг (профконсультантом надається лише часткова послуга у сфері профорієнтації);
- 8) виховна стратегія (у процесі професійної консультації реалізується, передусім, функція розширення світогляду клієнта);
- 9) примусова стратегія (на перший план профконсультативної виходить допомога у набутті сенсу навіть у найбільш непривабливих або навіть принизливих виборах, пов'язаних з професійною діяльністю);
- 10) активізуюча стратегія (реальна взаємодія з клієнтом і виведення його на

Таблиця 2

Типи профконсультацій

Тип професійної консультації	Її особливість
Рання, дитяча консультація	В основу консультації покладено формування позитивного ставлення до праці, сприяння вибору гуртків, додаткових занять, пов'язаних з індивідуальними особливостями дитини
Профконсультація учнів	Підготовка до професійного вибору; формування ціннісно-сислової та операційної основи процесу самовизначення; розвиток уявлень про основні дії у ситуації вибору і реалізації своїх життєвих цілей
Профконсультація вчителів	Реальна співпраця з педагогами з метою розподілу основних функцій профорієнтаційної допомоги учням
Профконсультація батьків	Створення умов для ефективної співпраці з метою погодженого розподілу зусиль по наданню профорієнтаційної допомоги дітям
Профконсультація випускників ЗОШ	Сприяння свідомому професійному самовизначенню юнаків і дівчат, уточнення і перевірка професійного вибору
Профконсультація абітурієнтів	Надання допомоги абітурієнтам в уточненні спеціальності, змісту її професіограми і психограми
Профконсультація у ситуації профвідбору	Передбачає особливу діяльність профконсультанта, основною метою якої є ретельний відбір претендентів на професії з особливими умовами праці
Профконсультація безробітних	В основі такої консультації надання допомоги при виборі нової професії і нового місця роботи, а також вибір професії і місця її здобуття у ситуації відсутності професійної освіти
Профконсультація працівників відділу кадрів	Надання методологічної консультації з моделюванням практичних ситуацій професійного консультування
Профконсультація людей з інвалідністю	Основною метою такої професійної консультації виступає допомога людині з особливими потребами активно включитися у професійну діяльність, яка визначається на основі врахування індивідуальних і компенсаторних особливостей особистості, реальної ситуації працевлаштування після здобуття професії і можливості найбільш повної реалізації потенціалу людини з інвалідністю
Ретроспективна профконсультація	Використовується у ситуації прагнення клієнта з певним життєвим і професійним досвідом відрефлексувати своє життя чи певний його відрізок

рівень суб'єктивної побудови свого професійного майбутнього);

- 11) стратегія обману (використання неправдивої інформації у роботі з клієнтом або керівником-замовником, які зобов'язують профконсультанта працювати певним чином, за заздалегідь розробленим сценарієм, і «карають» за інші варіанти розгортання ситуації);
- 12) стратегія самообману (психолог-профконсультант здійснює неповноцінну допомогу або просто маніпулює клієнтом; в основі такої стратегії лежить прагнення задовольнити клієнта будь-яким способом).

Цікаво зауважити, що у практиці професійного консультування можна зустріти приклади різних варіантів стратегії самообману, а саме:

- директивне консультування (психолог легко встановлює контакт з клієнтом, створює атмосферу безумовної довіри, але при цьому професійне консультування не спрямоване на досягнення реальної результату, проте клієнт залишається дуже задоволеним після консультації);
- деструктивно-рекомендаційна стратегія (виражається у прагненні змінити долі

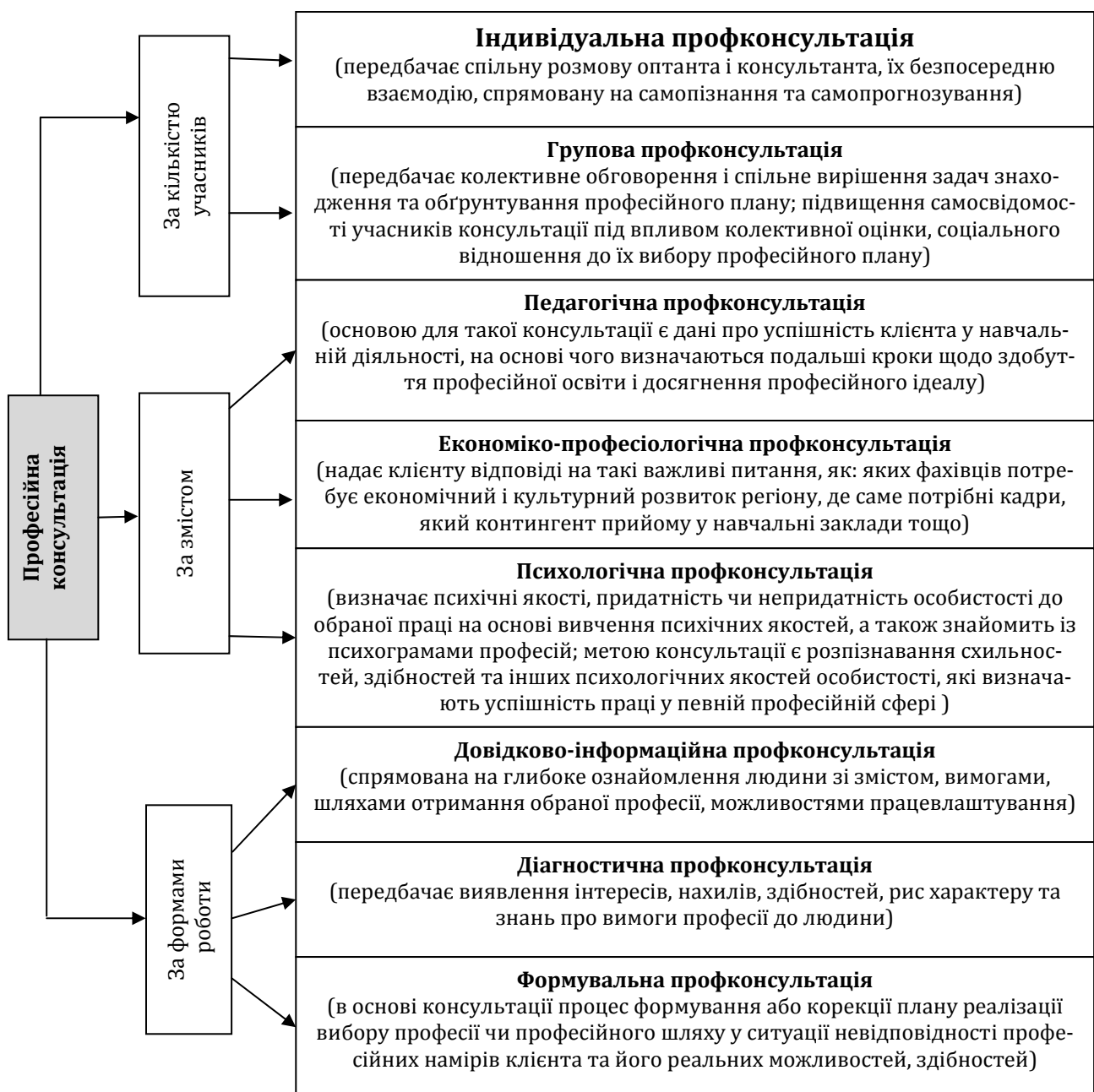

Рис. 2. Види професійної консультації

людей, у якому самостверджується сам профконсультант);

- адаптаційно-маніпулятивна стратегія (клієнт починає управляти процесом консультування, маніпулює психологом, переносить відповідальність на консультанта).

Залежно від клієнта, з яким проводиться професійна консультація визначають такі типи профконсультатій: рання, дитяча консультація; профконсультація учнів; профконсультація учителів; профконсультація батьків; профконсультація випускників ЗОШ; профконсультація абітурієнтів; профконсультація у ситуації профвідбору; профконсультація безробітних; профконсультація працівників відділу кадрів; профконсультація людей з інвалідністю; ретроспективна профконсультація.

Розглянемо детально кожен із зазначених типів (табл. 2).

Професійну консультацію поділяють також на види за певними критеріями, а саме: за кількістю учасників; за змістом; за формами роботи (рис. 2).

У теорії професіоналізації виділяють три етапи проведення професійної консультації (за К. Платоновим):

- 1) підготовча професійна консультація (підводить клієнта до усвідомленого і правильного вибору професії; на цьому етапі профконсультація носить розвивальний характер, оскільки спрямована на розвиток здібностей і позитивних якостей особистості);
- 2) завершальна професійна консультація (надається допомога у виборі професії відповідно до інтересів, схильностей і психофізіологічних особливостей клієн-

та; консультація носить рекомендувальний характер);

- 3) уточнююча професійна консультація (передбачає перевірку правильності, обґрунтованості, усвідомленості професійного вибору або вибору стратегії професійного розвитку).

Отже, професійне консультування, як засіб професіоналізації особистості, фокусується на підготовці клієнтів до професійного самовизначення, до входження у професію і до наступних кроків на шляху професійного становлення і зростання. Крім того, профконсультування охоплює широке коло питань, які виникають у процесі розгортання кар'єри і при завершенні професійної діяльності.

Список використаних джерел

1. Вітківська О. І. Професійне самовизначення особистості і практичні аспекти професійної консультації / О. І. Вітківська. — К. : Наук. світ, 2001. — 92 с.
2. Климов Е. А. Психолого-педагогические проблемы профессиональной консультации / Е. А. Климов. — М. : Знание, 1983. — С. 58—61.
3. Кокун О. М. Психологія професійного становлення сучасного фахівця: монографія / О. М. Кокун. — К. : ДП «Інформ-аналіт. агентство», 2012. — 200 с.
4. Панок В. Г. Психологічне консультування: теорія та практика: навч.-метод. посіб. / В. Г. Панок, І. М. Зварич, Я. В. Чаплак, О. М. Чернопиский. — Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2011. — 272 с.
5. Профконсультационная работа со старшеклассниками / под ред. Б. А. Федоришина. — К. : Радянська школа, 1980. — 160 с.
6. Резапкина Г. В. Психология и выбор профессии / Г. В. Резапкина. — М. : Генезис, 2007. — 144 с.
7. Синявський В. В. Психологічні основи професійної консультації безробітних: навч.-метод. посіб. / В. В. Синявський. — К. : ІПК ДСЗУ, 2011. — 90 с.
8. Шадриков В. Д. Проблемы системогенеза профессиональной деятельности / В. Д. Шадриков. — М. : Наука, 1982. — 185 с.

NATALIA YEVDOKIMOVA, LIUDMYLA OPANASENKO
Mykolaiv

PROFESSIONAL COUNSELING PROFESSIONALISATION AS A MEANS OF PERSONALITY

The article describes the main substantive aspects of professional consultation, identified the leading causes of treatment for profkonsultatsionnye help. Specify features of different directions, types and kinds profkonsultatsy disclosed strategy of profkonsultatsionnyh services.

Key words: professionalization of the individual, professional advice, direction of professional advice, strategies of profkonsultatsinoi aid types profkonsultatsy, profkonsultatsy types, stages of professional advice.

НАТАЛЬЯ ЕВДОКИМОВА, ЛЮДМИЛА ОПАНАСЕНКО
г. Николаев

ПРОФЕССИОНАЛЬНОЕ КОНСУЛЬТИРОВАНИЕ КАК СРЕДСТВО ПРОФЕССИОНАЛИЗАЦИИ ЛИЧНОСТИ

В статье рассмотрены основные содержательные аспекты профессиональной консультации, определены ведущие причины обращения за профконсультационную помощью. Уточнены особенности различных направлений, типов и видов профконсультаций, раскрыты стратегии предоставления профконсультационных услуг.

Ключевые слова: профессионализация личности, профессиональная консультация, направления профессиональной консультации, стратегии предоставления профконсультационной помощи, типы профконсультаций, виды профконсультаций, этапы проведения профессиональной консультации.

Стаття надійшла до редколегії 01.04.1016

УДК 159.98:377.3

АННА ЖУРАВЕЛЬ

м. Глухів

azhuravel83@mail.ru

ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ДОСВІДУ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ ДО ПОБУДОВИ ПРОФЕСІЙНОЇ КАР'ЄРИ

У статті досліджено проблему підготовки майбутніх психологів у вищій школі. Розглянуто періодизацію життєвого шляху професіонала і роль студентського віку у підготовці особистості до побудови професійної кар'єри. Проаналізовано сутність поняття психологічної готовності до професійної діяльності і здійснення професійної кар'єри. Описано основні компоненти готовності особистості до професійної діяльності, зокрема: мотиваційний, когнітивний, операційний та особистісний. Представлено психолого-педагогічні умови, що сприяють формуванню у студентів психологічної готовності до побудови професійної кар'єри.

Ключові слова: професійна діяльність, кар'єра, психологічна готовність до побудови професійної кар'єри, психолого-педагогічні умови.

У сучасному суспільстві пріоритет у ході працевлаштування надається конкурентоздатному спеціалісту, що уміє мобілізувати свій особистісний потенціал для вирішення професійних завдань, відповідно й професійна підготовка спеціалістів у ВНЗ має бути зорієнтована не лише на забезпечення студентів системою знань та формування у них необхідних умінь і навичок, а й на підготовку майбутніх спеціалістів до кар'єрного росту. У зв'язку з цим, одним із ключових напрямів фахової підготовки майбутніх психологів стає підготовка до побудови власної професійної кар'єри.

Проблема підготовки психологів у вищій школі набула особливого значення у зв'язку із великим соціальним запитом на таку спе-

ціальність та різними формами їхньої підготовки у межах ВНЗ.

Психолог взаємодіє з різними категоріями клієнтів, надає їм психологічну допомогу при вирішенні широкого спектру професійних та особистісних проблем. Відповідно для ефективного виконання своїх функцій і успішної побудови професійної кар'єри йому слід проявляти відкритість до не співпадаючих з власними поглядів і цінностей, гнучкість мислення та поведінки, терпимість до фрустрації та невизначеності, здатність до самоконтролю, високий рівень пізнавальної активності, організаторські здібності, креативність, інтуїцію тощо. Перераховані особистісні риси та уміння відносяться до психологічних чинників